

بسم الله الرحمن الرحيم

مهارت‌های آموزش و ترویج قرآن کریم

محمدحسن فریدونی

زمستان ۱۳۹۸

درسمان دانشگاه
علوم قرآن و حدیث

مهارت‌های آموزش و ترویج قرآن کریم / محمدحسین فریدونی، حسین فرجی، مجتبی شکوری: [برای] وزارت علوم
تحقیقات و فناوری مرکز هماهنگی و توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی کشور. - قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۸.
دوازده، ۱۹۴ ص. - (پژوهشگاه حوزه و دانشگاه؛ ۵۰۲: قرآن پژوهی؛ ۶۷)
ISBN: 978-600-298-294-0
بها: ۲۲۰۰۰ ریال

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
مرکز هماهنگی و توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی کشور

مهارت‌های آموزش و ترویج قرآن کریم

مؤلف: محمدحسین فریدونی، حسین فرجی، دکتر مجتبی شکوری

ناظر: رضا سلامت‌پناه

ویراستار: سعیدرضا علی‌عسکری

ناشر: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه

صفحه‌آرایی: اعتصام

چاپ اول: زمستان ۱۳۹۸

تعداد: ۵۰۰ نسخه

لیتوگرافی: سعیدی

چاپ: قم-سیحان

قیمت: ۲۲۰۰۰ تومان

این اثر با حمایت مرکز هماهنگی و توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی کشور تدوین شده و نقل مطالب با ذکر مأخذ بلامانع است.

قم: ابتدای شهرک پردیس، بلوار دانشگاه، نیش میدان علوم، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، تلفن: ۰۲۵-۳۲۱۱۱۱۰۰

(انتشارات ۳۲۱۱۱۳۰۰) نمابر: ۳۲۸۰۳۰۹۰، ص. پ. ۳۱۵۱-۳۷۱۸۵

تهران: خ انقلاب، بین وصال و قدس، کوی اُسکو، پلاک ۴، تلفن: ۶۶۴۰۲۶۰۰

www.rihu.ac.ir

info@rihu.ac.ir

مرکز پخش: قم، خیابان معلم، مجتمع ناشران، طبقه همکف، پلاک ۲۷، تلفن: ۰۲۵-۳۷۸۴۲۶۳۵-۶

سخن مرکز

علوم قرآن و حدیث، رشته دیرپای دانشگاهی است که عزت انتساب آن به قرآن کریم و حدیث شریف موجب شده تا جامعه نظرات علمی، ارزشی و حتی عاطفی ویژه‌ای از آن داشته باشد. از این رو «مرکز هماهنگی و توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی کشور» با هدف تحول و تعالی نظام تولید علم و تربیت نیروی انسانی قرآنی متناسب با نیاز کنونی جامعه اسلامی، بازنگری و تجمیع برنامه‌های درسی دوره کارشناسی رشته علوم قرآن و حدیث را در دستور کار قرار داد.

انجام این مأموریت با مشارکت صاحب نظران علوم قرآن و حدیث و زمینه‌های مرتبط، پنج سال به طول انجامید که حاصل آن، برنامه درسی مشتمل بر ۱۰۰ واحد مشترک و شش مجموعه اختیاری ۳۵ واحدی با عناوین «مطالعات قرآن»، «مطالعات حدیث»، «تربیت دبیر آموزش قرآن و حدیث»، «تربیت مربی آموزش قرآن و حدیث»، «هنرهای قرآنی (غزوات و کتابت)» و «فرهنگ و رسانه» است.

نقشه راه این تحول ضروری می‌نمود که درسنامه‌های رشته نیز، طراحی و تدوین شود. این کار با شناسایی و جلب مشارکت استادان بسیاری از گروه‌های آموزشی کشور و با مدیریت پژوهشگاه حوزه و دانشگاه و «دانشگاه قرآن و حدیث» انجام شد.

این اقدامات، نخستین گام در ارتقای محتوا و انسجام درونی این رشته بود که بی‌گمان از نقص و نارسایی مبرا نیست. امید می‌رود این برنامه و درسنامه‌های آن مورد عنایت استادان و دانشجویان گرامی قرار گیرد و با نظرات مشفقانه و انتقال تجربیات اجرای آن، این مرکز را در بازنگری مجدد برنامه کارشناسی و بازطراحی مقاطع تحصیلات تکمیلی همراهی کنند.

مرکز هماهنگی و توسعه

پژوهش و آموزش عالی قرآنی کشور

سخن پژوهشگاه

پژوهش در علوم انسانی به منظور شناخت، برنامه‌ریزی و ضبط و هدایت پدیده‌های انسانی در راستای سعادت واقعی بشر ضرورتی انکارناپذیر است و استفاده از عقل و آموزه‌های وحیانی در کنار داده‌های تجربی و در نظر گرفتن واقعیت‌های عینی، فرهنگ و ارزش‌های اصیل جوامع شرط اساسی پویایی، واقع‌نمایی و کارآمدی این گونه پژوهش‌ها در هر جامعه است.

پژوهش کارآمد در جامعه ایران اسلامی در گرو شناخت واقعیت‌های جامعه از یک‌سو و اسلام به عنوان متقن‌ترین آموزه‌های وحیانی و اساسی‌ترین مؤلفه فرهنگ ایرانی از سوی دیگر است؛ از این رو، آگاهی دقیق و عمیق از معارف اسلامی و بهره‌گیری از آن در پژوهش، بازنگری و بومی‌سازی مبانی و مسائل علوم انسانی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است.

توجه به این حقیقت راهبردی از سوی امام خمینی (ره) «بنیان‌گذار جمهوری اسلامی، زمینه شکل‌گیری «دفتر همکاری حوزه و دانشگاه» را در سال ۱۳۶۱ فراهم کرد و با راهنمایی و عنایت ایشان و همت استادان حوزه و دانشگاه، این نهاد علمی شکل گرفت. تجربه موفق این نهاد، زمینه را برای گسترش فعالیت‌های آن فراهم آورد و با تصویب شورای گسترش آموزش عالی در سال ۱۳۷۷ «پژوهشکده حوزه و دانشگاه» تأسیس شد و در سال ۱۳۸۲ به «مؤسسه پژوهشی حوزه و دانشگاه» و در سال ۱۳۸۳ به «پژوهشگاه حوزه و دانشگاه» ارتقا یافت.

پژوهشگاه حوزه و دانشگاه تاکنون در ایفای رسالت سنگین خود خدمات فراوانی به جامعه علمی ارائه نموده است که از آن جمله می‌توان به تهیه، تألیف، ترجمه و انتشار بیش از ۵۰۰ عنوان کتاب و شش نشریه علمی اشاره کرد.

این اثر به عنوان کتاب درسی در زمینه مطالعات قرآنی برای دانشجویان رشته علوم قرآن و حدیث و تفسیر در مقطع کارشناسی فراهم شده است که البته دیگر علاقه‌مندان به این زمینه تحقیقی نیز می‌توانند از آن بهره‌مند شوند.

از استادان و صاحب‌نظران ارجمند تقاضا می‌شود با همکاری، راهنمایی و پیشنهادهای اصلاحی خود، این پژوهشگاه را در جهت اصلاح کتاب حاضر و تدوین دیگر آثار مورد نیاز جامعه دانشگاهی یاری دهند.

در پایان پژوهشگاه لازم می‌داند از تلاش‌های نویسنده محترم اثر، محمدحسین فریدونی و نیز از ناصر محترم اثر، رضا سلامت‌پناه سپاسگزاری کند.

همچنین از نقش حمایتی مرکز هماهنگی و توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی کشور و تلاش‌های اعضای محترم کارویژه مدیریت تدوین درسنامه‌های قرآنی و همه عزیزانی که در آماده‌سازی و انتشار این اثر نقش داشته‌اند؛ سپاسگزاری می‌شود.

فهرست مطالب

۱	مقدمه

درس اول: مبانی آموزش و ترویج قرآن

۵	مقدمه
۶	تمسک به قرآن؛ وظیفه پیامبر و مسلمانان
۷	ابعاد تمسک به قرآن؛ وظایف فرد و جامعه مسلمان نسبت به قرآن

درس دوم: جایگاه آموزش و ترویج قرآن در نظام توسعه فرهنگ قرآنی

۱۳	مقدمه
۱۴	مراحل هدف‌گذاری مؤثر (SMART)
۱۵	فرهنگ و فرهنگ‌سازی
۱۷	فرهنگ‌سازی
۱۸	آموزش و ترویج در نظام توسعه فرهنگ قرآنی
۱۹	انواع محتواهای قرآنی

درس سوم: نظام آموزش قرآن در جمهوری اسلامی ایران

۲۳	مقدمه
۲۵	نظام آموزشی
۲۵	برنامه درسی
۲۶	عناصر و مؤلفه‌های برنامه درسی
۲۶	۱. اهداف
۲۷	۲. محتوا
۲۷	۳. روش
۲۷	۴. رسانه (مواد)

۲۷	..... زمان
۲۸	..... فضا
۲۸	..... ارزشیابی
۲۹	..... برنامه‌های درسی آموزش قرآن
۳۱	..... نمونه‌هایی از برنامه‌های درسی آموزش قرآن رایج در کشور
۳۱	..... ۱. برنامه درسی آموزش قرآن پایه ششم
۳۲	..... ۱. دوره سطح ۱، آموزش قرائت قرآن سازمان تبلیغات اسلامی
۳۳	..... ۳. برنامه درسی آموزش جامع سوره‌های جزء سی‌ام قرآن
۳۴	..... اهداف آموزش عمومی قرآن کشور
۳۶	..... تحقیق و پژوهش

درس چهارم: آموزش قرآن در آموزش و پرورش

۳۷	..... مقدمه
۳۸	..... کلیات آموزش قرآن در آموزش و پرورش
۳۹	..... آموزش قرآن در مقطع ابتدایی
۳۹	..... اهداف کلی آموزش قرآن در دوره ابتدایی
۴۰	..... آموزش قرآن در سه ساله نخست مقطع متوسطه (دوره اول)
۴۲	..... آموزش قرآن در سه ساله دوم مقطع متوسطه (دوره دوم)
۴۳	..... برنامه آموزش قرآن در مدارس قرآنی
۴۴	..... آموزش قرآن در پیش‌دبستانی
۴۴	..... دارالقرآن‌های آموزش و پرورش

درس پنجم: مهارت‌های آموزش خواندن قرآن (فرائت و حفظ)

۴۷	..... مقدمه
۴۸	..... برنامه‌های آموزش خواندن قرآن
۵۱	..... مهارت‌های آموزش حفظ قرآن
۵۲	..... راهبردهای کیفیت‌بخشی به استماع و تکرار
۵۲	..... مهارت‌های آموزش حفظ پیام‌های قرآنی
۵۳	..... مهارت‌های آموزش حفظ سوره‌ها
۵۵	..... مهارت‌های آموزش روخوانی
۵۵	..... مقدمه
۵۵	..... کلیات آموزش روخوانی
۵۷	..... راهبردهای آموزش روخوانی
۶۰	..... مهارت‌های آموزش روان‌خوانی
۶۰	..... مهارت‌های آموزش تلفظ عربی حروف و حرکات و احکام تجویدی

آموزش تلفظ عربی حروف.....	۶۱
آموزش ادای عربی حرکات.....	۶۲
آموزش احکام تجویدی.....	۶۳

درس ششم: مهارت‌های آموزش مفاهیم و معارف قرآن

مقدمه.....	۶۵
سطوح درک معنای آیات قرآن.....	۶۶
رویکردهای محتوایی و روشی در آموزش ترجمه و مفاهیم قرآن.....	۶۶
رویکردهای محتوایی.....	۶۷
۱. رویکرد واژه‌محور.....	۶۷
۲. رویکرد ساختارمحور.....	۶۷
۳. رویکرد معارف‌محور.....	۶۸
۴. رویکرد مسخ‌محور.....	۶۸
رویکردهای روشی.....	۶۸
۱. روش تکرار و حفظ.....	۶۹
۲. روش پرسش و پاسخ.....	۶۹
۳. روش اکتشافی - استنباطی.....	۶۹
۴. روش توضیحی.....	۶۹
۵. روش استماع و یادآوری.....	۷۰
۶. روش خودآموز.....	۷۰
آموزش معارف و تفسیر قرآن.....	۷۴
مقدمه.....	۷۴
انواع محتواهای معارف قرآن.....	۷۵
رویکردهای آموزش تفسیر و معارف قرآن.....	۷۵
مهارت‌های آموزش تدبیرمحور معارف قرآن کریم.....	۷۹
مقدمه.....	۷۹
فواید و مزایای آموزش تدبیرمحور معارف قرآن.....	۸۰
تمرین عملی یادگیری تدبیرمحور معارف قرآن.....	۸۱

درس هفتم: آشنایی با فعالیت‌های تبلیغی ترویجی قرآنی

مقدمه.....	۸۹
نظام تبلیغ و ترویج قرآن کریم و کارکردهای آن.....	۹۰
اصول طراحی مضمون قرآنی.....	۹۳

درس هشتم: تولید محصولات تبلیغی ترویجی قرآنی

۹۶	تلاوت قرآن کریم
۹۷	برای مطالعه بیشتر
۹۸	تواشیح و جمع خوانی قرآن
۹۸	فیلم سینمایی قرآنی
۹۹	آشنایی کلی با فیلم نامه
۱۰۰	نمونه سکانسی از فیلم نامه سریال حضرت موسی نوشته مرحوم فرج الله سلحشور
۱۰۱	فیلم کوتاه قرآنی
۱۰۲	فیلم مستند قرآنی
۱۰۳	سینال قرآنی
۱۰۴	مراحل کلی تولید محصول نمایشی قرآنی
۱۰۵	نماهنگ
۱۰۵	سخنرانی قرآنی
۱۰۶	برای مطالعه بیشتر
۱۰۶	آیا با سخنرانی های تد (TED) آشنا هستید؟
۱۰۷	برنامه های رادیویی و تلویزیونی قرآنی
۱۰۷	بازی رایانه ای قرآنی
۱۰۸	نمونه یک بازی نامه
۱۰۹	محصولات رسانه ای قرآنی
۱۱۰	مصحف

درس نهم: عرضه محصولات تبلیغی ترویجی قرآنی

۱۱۳	رادیو و تلویزیون
۱۱۴	فضای مجازی
۱۱۵	کتاب
۱۱۶	نشریه
۱۱۷	خبرگزاری
۱۱۸	فروشگاه عرضه محصولات فرهنگی
۱۱۸	محیط عمومی
۱۱۹	نمایشگاه قرآن کریم

درس دهم: رویدادهای تبلیغی ترویجی قرآنی

۱۲۳	جلسات و محافل قرآنی
۱۲۴	الف) جلسات آموزشی قرآنی
۱۲۵	ب و ج) محفل قرآنی و کرسی تلاوت

۱۲۷	..... د) هیئت قرآنی
۱۲۸	..... ه) حلقه معرفت قرآنی
۱۲۸	..... جشنواره‌ها و مسابقه‌های قرآنی
۱۳۰	..... پژوهش

درس یازدهم: آموزش و ترویج قرآن؛ بایدها و نبایدها

۱۳۱	..... مقدمه
۱۳۱	..... از کجا باید شروع کرد؟
۱۳۳	..... باور، اساس فرهنگ

پیوست ۱: ابعاد تمسک به قرآن

۱۳۷	..... الف) حوزه فردی
۱۳۷	..... ۱. ایمان به قرآن
۱۳۸	..... ۲. تعلّم قرآن
۱۳۹	..... حفظ قرآن (حمل قرآن)
۱۴۲	..... ۳. قرائت قرآن
۱۴۴	..... ۴. استماع قرآن
۱۴۶	..... ۵. تدبیر در قرآن
۱۴۹	..... ۶. انس با قرآن
۱۵۰	..... ۷. عمل به قرآن (تبعیت)
۱۵۱	..... ب) حوزه اجتماعی
۱۵۲	..... ابعاد اجتماعی تمسک به قرآن
۱۵۲	..... ۱. حکومت قرآن
۱۵۸	..... ۲. تعلیم قرآن
۱۶۲	..... ۳. تبلیغ قرآن

پیوست ۲: آشنایی با نظام توسعه فرهنگ قرآنی

۱۶۸	..... مفاهیم پایه نظام توسعه فرهنگ قرآنی
۱۶۸	..... نظام توسعه فرهنگ قرآنی
۱۶۸	..... توسعه فرهنگ قرآنی
۱۶۸	..... فعالیت‌های قرآنی
۱۶۹	..... فرهنگ‌سازی قرآنی (کارکرد اصلی نظام توسعه فرهنگ قرآنی)
۱۶۹	..... نظام‌سازی قرآنی (کارکرد اصلی نظام توسعه فرهنگ قرآنی)
۱۶۹	..... ساختار نظام توسعه فرهنگ قرآنی
۱۷۰	..... الف) کارکرد اساسی (غائی) نظام توسعه فرهنگ قرآنی

۱۷۰	ب) کارکردهای اصلی نظام توسعه فرهنگ قرآنی
۱۷۰	۱. تولید مضمون‌های قرآنی (تدوین و تبیین گزاره‌های فرهنگ قرآنی)
۱۷۲	۲. تولید محصولات (کالاها و خدمات قرآنی)
۱۷۳	۳. فرهنگ‌سازی قرآنی
۱۷۳	۴. نظام‌سازی قرآنی
۱۷۴	۱. رصد نظام‌های مختلف به منظور شناسایی نسبت آنها با مضمون‌های قرآنی
۱۷۴	۲. بازتعریف مضمون‌ها و بازتولید محصولات
۱۷۵	۳. تبادل و انتقال مضمون‌ها و محصولات قرآنی با دیگر نظام‌ها
۱۷۶	ج) کارکردهای پشتیبانی نظام توسعه فرهنگ قرآنی
۱۷۶	۱. طلب توفیق الهی
۱۷۷	— اخلاص در نیت
۱۷۷	— بصیرت در عمل
۱۷۸	— تلاش یکپارچه
۱۷۸	۲. تولید نهاد توسعه فرهنگ قرآنی (مدیریت راهبردی)
۱۷۹	— سیاست گذاری
۱۷۹	— هماهنگی و تسهیل
۱۷۹	— نظارت و ارزیابی
۱۸۰	۳. تأمین منابع
۱۸۰	— تأمین نیروی انسانی
۱۸۰	— تأمین دانش
۱۸۱	— تأمین منابع مالی

۱۸۳	منابع و مآخذ

نمایه‌ها

۱۸۷	نمایه آیات
۱۹۰	نمایه روایات
۱۹۳	نمایه اصطلاحات

مقدمه

دانش‌آموختگان علوم قرآن و حدیث، بیش از آنکه به فعالیت مطالعاتی و تولید دانش قرآنی بپردازند، در محیط‌های آموزشی و فرهنگی مشغول به کار شده‌اند. فرهنگ عمومی جامعه نیز در مواجهه با این افراد تلقی توانمندی در تعلیم، تبلیغ و ترویج قرآن را دارد؛ پس بعید است که دانش‌آموخته قرآن و حدیث در معرض این مطالبه یا انجام وظیفه قرار نگیرد.

درس مهارت‌های آموزش و ترویج قرآن که به ما در صدد است تا دانش و مهارت‌های اولیه را برای ایفای نقش در این عرصه، در همه دانشجویان این رشته ایجاد کند. این امر مستلزم نکاتی است که در ابتدای کتاب و در قالب بیان نظام محتوایی آن می‌آید:

۱. تعلیم، تبلیغ و ترویج قرآن در جامعه، رسالتی عمومی است که به طریق اولی، وظیفه اصلی همه فعالان دینی است. جایگاه این کار در منظومه وظایف فرد و جامعه مسلمان نسبت به قرآن قابل شناخت است. نخستین درس این کتاب و پیوست یک آن، مروری بر مبانی توسعه فرهنگ قرآنی و جایگاه این وظایف است؛

۲. تعلیم و تبلیغ قرآن مجید در جامعه و نشان دادن طعم شیرین ارتباط و انس با قرآن و تدبیر و فهم معارف آن به مخاطبان می‌تواند به صورت شخصی و فردی انجام شود، اما باید بهیچ‌وجه که نقش‌آفرینان مختلف جامعه در تأثیر و تأثر با یکدیگر نگرند. به‌ویژه آنکه رسالت و مأموریت مشترکی داشته باشند؛ پس لازم است هر یک از آنان به پایه استعداد و توان خود، بهترین جایگاه را برای نقش‌آفرینی مؤثر و تأثیر هم‌افزای اجتماعی بیابند. اینجاست که مفهوم نظام، به معنای مجموعه‌ای از عناصر مرتبط با هم که هدف واحدی را دنبال می‌کنند، مطرح می‌شود. از آنجا که نظام توسعه فرهنگ قرآنی عرصه فعالیت و ایفای نقش همه فعالان قرآنی است؛ پس شناخت

این نظام ضروری به نظر می‌آید. در انتهای درس اول و در پیوست دوم این کتاب، با نگاه کارکردی و عملیاتی به معرفی فرایندهای زنجیره‌ای منجر به توسعه فرهنگ قرآنی و شرح آنها پرداخته شده است. مدل کارکردی نظام توسعه فرهنگ قرآنی و مفاهیم آن در این بخش معرفی می‌شود. حاصل این امر، شناخت دقیق‌تر از نقش‌های فعالان قرآنی، به‌ویژه آموزش و ترویج‌هندگان قرآن در نظام توسعه فرهنگ قرآنی است. در ادامه این موضوع، درس دوم کتاب، جایگاه آموزش و ترویج قرآن در نظام توسعه فرهنگ قرآنی و مفاهیم و ابعاد آن آمده است؛

۳. آموزش عمومی قرآن کریم، عرصه اصلی فعالیت دانش‌آموختگان دوره کارشناسی علوم قرآن و حدیث بوده و خواهد بود. ضرورت دارد مربیان و معلمان قرآن با ابعاد مختلف آموزش عمومی این کتاب مقدس و عرصه‌های آن آشنا شوند. کلیات آموزش قرآن در نظام جمهوری اسلامی ایران، در درس سوم کتاب است که در آن، مفاهیم اصلی مربوط به سطوح، برنامه‌ها و بخش‌های دست‌اندرکار آموزش قرآن کریم به دانشجویان معرفی می‌شوند؛

۴. هم‌اکنون آموزش قرآن در محیط‌های رسمی یا غیر رسمی صورت می‌گیرد. مراکز مختلف دست‌اندرکار آموزش قرآن در آموزش و پرورش و بخش‌های دیگر دولتی، برنامه‌هایی را برای آموزش قرآن تدوین و ابلاغ کرده‌اند که معلمان و مربیان قرآن به اجرای آنها می‌پردازند. دانش‌آموخته کارشناسی علوم قرآن و حدیث لازم است کلیات این برنامه‌ها و رسانه‌های آموزشی آن را بشناسد. در درس چهارم کتاب برنامه‌های آموزش قرآن در نظام آموزش و پرورش کشور معرفی شده‌اند؛

۵. اصلی‌ترین بخش این کتاب، به تشریح جزئیات روش آموزش قرآن اختصاص دارد. این بخش درصدد است تا جزئیات عملی آموزش عمومی قرآن در سطوح مختلف را به دانشجویان انتقال دهد، تا براساس آنها، مهارت‌آغازین آموزش عمومی قرآن را کسب کنند و بتوانند به صورت عملی در کلاس درس و خارج از آن به تدریس قرآن بپردازند. این بخش بیشتر جلسات آموزشی را به خود اختصاص می‌دهد. اجرای برنامه آموزش قرآن دانش‌آموزان، محور اصلی کار عملی است در درس‌های پنجم و ششم کتاب ابعاد مختلف آموزش قرآن به صورت تفصیلی بیان شده‌اند؛

۶. گسترش رسانه‌ها در جامعه امروز، پررنگ شدن نقش‌های تبلیغی و ترویجی را به دنبال داشته است. شناخت ظرفیت‌ها و کارکردهای فعالیت‌های فرهنگی، هنری و رسانه‌ای قرآنی،

اولویت امروز و فردای فعالان قرآنی است. در درس هفتم، دانشجویان با کلیات فعالیت‌های تبلیغی ترویجی قرآنی آشنا می‌شوند؛

۷. نظام تبلیغ و ترویج قرآن بر محور تولید و عرضه محصولات شکل می‌گیرد؛ پس ضرورت دارد هر یک از دانشجویان با توجه به استعداد و علاقه‌های خود به گونه فردی یا گروهی، نسبت به تولید یک یا چند محصول فرهنگی، هنری یا رسانه‌ای اقدام کنند. نحوه تولید و عرضه محصولات تبلیغی و ترویجی قرآنی در درس‌های هشتم و نهم تشریح شده است. در این بخش، انواع و ویژگی‌های محصولات قرآنی، راهبردها و راهکارهای تولید محصول متناسب با مخاطب، معرفی شده و در قالب تولید نمونه در کلاس عملی می‌شوند. تعداد جلسات تمرین عملی انفرادی و گروهی برای این بخش درخور توجه خواهد بود. افزون بر این، دانشجویان می‌توانند در قالب تکلیف کلاسی نسبت به حضور در محیط و مواجهه مستقیم با محصولات فرهنگی، هنری و رسانه‌ای، گزارش تحلیلی خود را از این محصولات تهیه و ارائه کنند؛

۸. ویژگی خاص قرآن و الزامات و حساسیت‌های جامعه مخاطب امروز، اقتضا دارد که در تعامل با مخاطبان و معرفی، آموزش و ترویج قرآن به آنان، فرهنگ جامعه مخاطب و بایدها و نبایدهای تعامل با آنان شناخته شوند. مروری بر این مقوله همراه با ذکر نمونه‌هایی از تأثیر رعایت کردن یا نکردن آن، محتوای این بخش را تشکیل می‌دهد تا افزون بر زمینه‌سازی مهارتی در آموزش و ترویج قرآن، اهمیت و حساسیت موضوع در دل و جان مخاطب جای گیرد؛

۹. کتاب حاضر نخستین اثر تألیفی در این حوزه برای محیط دانشگاهی است و یقیناً نیاز به بررسی و بهسازی دارد. تجربه اجرای این اثر در کلاس درس، قوت‌ها و ضعف‌های آن را نمایان خواهد کرد. انتقال این تجربه‌ها به مؤلفان مورد نیاز و موجب امتنان است.

محمد حسین فریدونی

Fereidooni_mh@yahoo.com

مجتبی شکوری

shever66ms@gmail.com

حسین فرجی

hosaynfaraji@gmail.com